

A biológiai oktatás első, közvetlen célja a gyermekhez élményein keresztül közelebb hozni a természetet. Ezek az élmények nyilván csak a közvetlen környezetből, a szülőföldből származhatnak és így ismételtén is igazolva látjuk azt, hogy a természetmegismerés útja egyenlő a szülőföldmegismerés útjával. Ebből kettős nevelői kötelesség adódik: 1.) Tisztában kell lennünk azzal a természetismereti élménykészlettel, melyet a gyermek magával hoz az iskolába. 2.) Ezt az élménykészletet a biológiai oktatás folyamán tudatosan gyarapítani kell.

1.) Első nevelői kötelességünknek úgy tehetünk intézményesen eleget, hogy tanulóink a biológiai ismeret- és élményanyagát megvizsgáljuk és különböző pszichotechnikai módszerekkel mintegy feltárt veszünk fel erről az anyagról. Így áttekinthető képet nyerünk arról, hogy milyen fokú és jellegű a tanuló biológiai tájékozottsága a szülőföldi természetben.

2.) Az élmény-ismeretekhez mindig az „én” sajátos tendencia-állománya által elindított aktív lelki vagy testi tevékenység kapcsolódik és az „én”-hez a legszorosabban hozzátartozik. A biológiai élmény-ismereti készlet gyarapítása biológiai oktatásunk egyik állandó közvetlen célja.

Kirándulások, séták, tanítás a szabadban, az élő állattal, növényvel való foglalkozás, tevékenykedés lehetnek forrásai ilyen biológiai élmény-ismereteknek, nekünk tehát minél több ilyen alkalmat kell belevinnünk tanításunkba. Alkalmat, lehetőségeket kell keresnünk, hogy spontán élmények hívják fel a tanuló figyelmét egy-egy biológiai tényre, valamint hogy az egyes megismerendő biológiai tények élményeken keresztül kapcsolódjanak a tanuló gondolatvilágához.

Ismerkedjék meg a tanuló szülőföldjének biológiai arculatával, annak összetevőivel, jellegzetességeivel, életével. És ha otthonosan fog mozogni a környék rétjeinek, vizeinek, erdeinek élői között, ha érezni fogja az azokat összefűző élettörvényeket, ha szülőföldje természetének képe, értelmes, biztos belső tartalmú egységes természetképpé fog kialakulni benne, akkor jó úton indítottuk el a természetmegismerésben.

Uherkovich Gábor.

Földrajztanítás a vajudó határok korában.

Előttem az asztalon a kébekötött iskolai térképatlasz, címlapján nagy számokkal a kiadás éve: 1934. Lapozgatok benne, szokás szerint elvégzem gondolatban és szemmel a legutóbbi kézbevétel óta szükségessé vált hátrámódosításokat s ahogy elnézem a politikai térképek tarkabarka színfoltjait, lassan arra kell döbbernem, hogy már alig van lapja az atlasznak, amelyik 1934 óta változatlan érvényű lenne. S ha sok helyen külsőleg azonos területhatárok felelnek is meg a mai, pillanatnyi helyzetnek, a tartalom, az államok lelke mennyire megváltozott! Nemcsak a lélekszám adatok, területi nagyság és fővárosok módosultak — néhol a felismerhetetlenségig szinte — az 1934-es állapottal szemben,

de egészen más az értelme is az egyes országoknak eszmei és gazdasági vonatkozásban egyaránt, mint öt évvel ezelőtt.

Lapszéli helyesbítésekkel tüzdeljük tele iskolai térképeinket? Vagy húzzunk úgyszólván napról-napra új vonalakat a papiros türelmes mezőin? Kiegészítő jegyzetekkel lássuk el hovatovább egyre inkább történelemkönyvvé átváltozó földrajzi tankönyveinket vagy pedig helyezkedjünk a szürkén porosodó hivatalnoki szemlélet síkjára, amely nem vesz tudomást az átalakulásokról mindaddig, amíg azokról tételszámos, hivatalos ügydarab nem érkezik hozzá? Bevalljuk, — s humorizáló hajlam nélkül is tehetjük ezt, — hogy sokszor igen kecsesgató ez az utóbbi gondolat s ha a körülöttünk zúgó élet nem kényszerítene sokszor ezernyi figyelmeztetésével az árral együtt úszásra, talán a leghelyesebbnek is tartanánk mindent pontosan úgy tanítani, amint ezt kiváló tankönyveink nyomtatásban hirdetik, ha már a felsőbbség helyesnek tartja „a szülők anyagi érdekeire való tekintettel“ a tizenkét év előtt is gyakran ásatag tartalmú földrajzkönyvet az iskolai használatban megmeregíteni. Modern s főleg modern szellemű tankönyvet behozni nem szabad, új térkép nincs, jegyzeteket készíteni szigorúan tilos, — a mellett valami ósdi kötelességérzés mégis hajtja a földrajztanárt, hogy a levegőben röpködő külpolitikai eseményeknek legalább vázlatosan megadja a földrajzi keretét még akkor is, ha a tanmenet év elején előre vasba-márványba öntött formaszerségén esetleg apró csorba esik s ha remegve gondol arra: vajjon az ajkára kívánczók elmondandók belepréselhetők-e az óravázlat című segédeszköz rubrikáiba?

A valóban hivatása magaslatán álló és igazán nevelő földrajztanár mégis bátran átevez a tanügyi közigazgatás minden örvényén, megteszi már csak azért is, mert nem akar mulatságos figurává válni csillogószemű, minden új iránt lázasan érdeklődő diákjai előtt. Különösen haladnia kell a napi eseményekkel akkor, ha tényleg jó földrajztanár, ha fel tudta kelteni az érdeklődést az iskolában tárgya iránt: ebben az esetben ugyanis ki kell elégítenie az őt ostromló kíváncsiságot egyrészt olyan részletkérdésekig, amelyek túllépik a tananyagot, másrészt olyan — ha szabad így mondanom: — politikai-földrajzi intimitásokig, amik sehogysen férnének össze szigorúbb iskolalátogató szemében a tanterv és utasítások kereteivel.

Bizony manapság erősen nevelő, közvéleményt formáló iskolai tárggyá válhat a földrajz, természetesen a történelemmel együtt, jó tanár kezében. Azok az iskolatípusok, amelyek nélkülözni kénytelenek ezt a tantárgyat több évfolyamukban is, át kell háriítsák más iskolai munkaterületre, esetleg önképzőkori gyűléseken kell megvitassák az időrövidőre bekövetkezett területi változásokat, ha nem teszik, klasszikus műveltséget adhatnak ugyan, de a való élet dolgaihoz annyit sem fognak érteni neveltjeik, mint a rkkancsok, akik a nagybetűs újságcímeket kiáltják világgá. Ez pedig — ugyebár? — nem lehet semmiféle iskola eszménye!

Közvéleményt lehet formálni manapság a keresztül-kasul száguldó átalakulások megfelelő iskolai tárgyalásával és magyar közvéleményt, magyar világnézetet kötelessége formálni napjaink külpolitikai eseményei

kapcsán a magyar földrajztanárnak. Olasz-Etiópiáról, Albániáról, Tunisziáról van szó? Az életerőt mutató, sokasodó népű Itália élethez való jogainak elismerésével rámutathatunk *a mi fajtánk pestisére, az irtózatossá elnéptelenedési veszedelemre*, amely — ha tovább visz ezen az úton — kihúzza a természetes alapokat ősi jogunk alól: a Kárpátok medencéjében a magyar népnek számbelileg is elsőnek kell lennie! A német birodalom óriási területi megnövekedésének egyes szakaszai alkalmasak arra, hogy saját országunk követeléseit a megfelelő párhuzamokba állítsuk: népi, történelmi és „életter”-beli jogon egyaránt harcolnunk kell az ezeréves haza természetadta határainak helyreállításáért. A spanyol beháború során fényesen beigazolódtott a nemzeti, katonai szellem ereje s az egységes földterület fölényes győzelme a szeparatista törekvésekkel szemben, amit hazánkra is haszonnal alkalmazhatunk. Azonban az egyes esetekből levont következtetések során *egyetemes törvényszerűségként állíthatjuk a tanulók elé a Ma korának diadalmas eszméit: a nemzeti összetartozás gondolatát, a friss népi erők tudatos feltárását, a katonai szellem előretörését és a természetellenes határok földrajzi határokká való átalakulásának szemünk előtt lejátszódó folyamatát*. Kérdések merülnek fel államok hatalmi törekvéseit látva és tapasztalva? Vissza kell térnünk minél sűrűbben az éghajlat, domborzat és vízrajz hármasság geográfiai kútforrásához, a tájak jellegzetes vonásainak felismeréséhez és az ezekre való állandó utalással kell a politikai élet eseményeit az iskolában érthetővé tenni. Általában: a változó *politikai határok térképei helyett* mindinkább rá kell szoktatnunk a tanulóinkat az örökérvényű *hegy-vízrajzi és klimatérképek* tüzetes vizsgálatára és a gazdasági szükségszerűségek világos meglátására.

A földrajzi gondolkodás fokozottabb érvényesítése, időfeletti természeti törvények kidomborítása legyen az *ösvény*, amelyen haladunk, a magyar öncélúság gondolata *a vezető csillag*, amelyre szemünket függesztjük és a változások, események éber, tudatos figyelése és megfigyeltetése *a fondál*: ez a földrajz tanárának kötelessége a vajúdó határok korában. Így érezve és így dolgozva, a nehézségek gyümölcsöző alkalmakká válnak és *középiszkolás diákjaink tudatában nem zavarok támadnak az egymást kergető határváltozásokat hallva, hanem világosság gyűl, amelyből nagyértékű magyarságszemlélet terebélyesedhetik ki*.

Dr. Aldobolyi Nagy Miklós.

IRODALOM

Kiss Lajos: A szegény ember élete. Budapest, Athenaeum 283. 1.

Ez a könyv egy egész élet tapasztalatából tevődik össze. A sok szegénységet látott és átélt Móra Ferenc emlékének van szentelve, aki elsőnek olvashatta még kéziratban az egyes, magukban is egész fejezeteket, amikor Kiss Lajosnál éjszakákat virrasztott át a kézirattal a kezében. Olyan ember emlékének szól, aki a szerzővel együtt, éveken át ette azt a szűkös kenyeret, amelyet ennek a munkának minden névtelen szereplője máig is eszik. Épen ez teszi vonzó olvasmányá, mert nemcsak